

FSKF:s chefsgrupp studieresa till Berlin

7-9 april 2016

Berlin

Reseskildring från Berlin

Torsdag lunch den 7/4

Torbjörn Neiman, som hade varit på plats några dagar innan, mötte hela gruppen, 20 kultur- och fritidschefer, på Tegel flygplats. Alla fick ett varsitt kollektivtrafikkort och vi tog sedan S-Bahn till vårt hotell.

Efter en god lunch på hotellet samlades vi i hotellobbyn och tog spårvagn och sedan en buss genom Tiergarten till De Nordiska Ambassaderna/Nordische Botschaften. Bussturen med buss 100 är i sig en studieresa då den passerar förbi nästan alla de stora sevärdheterna i Berlins innersta kärna. Vi anlände strax före 16:00 till ambassadbyggnaden som ligger i södra kanten av Tiergarten.

Berlins olika stadsdelar, översiktligt

16:00 Studiebesök på Svenska ambassaden 2016-04-07

Först fick vi en fantastiskt bra guidad tur på de olika nordiska ambassaderna av Annelie Scholz. Bara det att vi fick reda på att Norska ambassaden hade fraktat dit världens största sten, 120 ton(!) Annelie fick en stor applåd.

Träff med Nina Röhlke, Sveriges kulturråd i Berlin

Nina har ett treårigt förordande som hon har kommit halvvägs in i. Hennes chef är kulturministern. Det finns kulturråd i nio länder runt om i världen. Det senaste som snart kommer att öppna är Pretoria/Sydafrika.

Som kulturborgarråd så ser Nina att hon har tre uppdrag:

1. Arbeta med programverksamhet.
2. Nätverksarbete för att öka möjligheten för svenska kulturarbetare att kunna arbeta och etablera sig i Tyskland.
3. Representation över hela Tyskland för att höja statusen för svenska kultur.

På måndag den 11/4 öppnar Sveriges stora utställning för året med inriktning på nio nu levande barnboksförfattare.

Nina ser att hon har möjlighet att lyfta Sveriges arbete med barns inflytande. Tyskland arbetar mycket med barnperspektivet men inte med barnens egna perspektiv. Till exempel lyfte Nina att Tyskland inte har någon Barnombudsman vilket hon hoppas kunna påverka Tyskland att införa.

Ambassaden i Berlin ligger tillsammans med alla de andra nordiska länderna. Detta är den enda platsen i världen där placeringen av ambassaderna är gjord på det viset. Varje ambassad gör en stor utställning varje år samt en gemensam under sommar-månaderna.

Ambassaderna genomför tillsammans cirka 600 program varje år. Många program genomförs med andra parter, både tyska och svenska. Nina lyfte till exempel filmområdet där ambassaden samarbetar med Svenska Filminstitutet vid Berlins filmfestival.

Näringslivsperspektivet finns med i Ninas arbete men hon ser inte detta som begränsande utan mer utmanande. Även här tryckte hon på att det är kulturministern som är hennes chef och inte finansdepartementet.

I Berlin ges det 3 500 program/föreläsningar per dag inräknat bio och teater. Nina lyfter att hon tycker att Berlins kulturliv står för öppenhet och nyfikenhet. Till exempel kräver staden inte att det ska vara föreningar som söker pengar. Det räcker med att det är två personer som registrerar sig, så kan de söka pengar. Kulturlivet har även möjlighet till många och billiga lokaler och öppna platser för att genomföra sina projekt. Dock ser hon nu att lokalerna kommer längre och längre från centrum i och med att företag och privatpersoner mer och mer rustar upp och bygger bostäder eller kommersiella lokaler av de lokaler som bara för några år sedan kunde vara alternativa kulturplatser. Gentrifieringen pågår även i Berlin.

Berlin består av 1/3 icke-tyskar (oklart hur definitionen av tysk är). Detta leder till att många teatrar och andra institutioner har textade föreläsningar på engelska och/eller andra språk.

Nina upplevde även att Berlin/Tyskland inte hade lika mycket åldersindelning som Sverige. Till exempel är det vanligt och OK/naturligt för medelålders att besöka rejv. Nina berättade även att öppenheten i Berlin gjorde att man inte sökte tillstånd för demonstrationer, Man behövde bara registrera att man tänkte göra en demonstration så var polisen tvungen att anpassa sig till detta. Lite kort nämndes Berlins Stads kultur utöver de stora institutionerna. Här såg Nina att det inte verkade finnas så mycket pengar till bibliotek och kulturskolor. Stadsdelarna i Berlin verkar underfinansierade i jämförelse med de statliga institutionerna eller de större projekten.

Johan Malmgren

De Nordiska Ambassaderna, den gemensamma gården

Floden Spree från sydost med Oberbaumbrücke i förgrunden och TV-tornet i Mitte i bakgrunden

Fredag morgon den 8/4

Vi samlades i hotellobbyn på morgonen efter frukost och tog åter spårvagn och buss, nu istället nummer 200, tillbaka till Svenska Ambassaden där vi hade fått låna en föreläsningssal för vår träff med:

09:00 Träff med Berlins idrottsförvaltning

Föredragshållare: Bernd Holm, chef för idrottsförvaltningen

För ett år sedan tävlade Berlin tillsammans med bland annat Hamburg för att kvalificera sig som OS-stad. Denna konkurrens var av godo för Berlin, och säkert också Hamburg då tävlingsmomentet ledde till utveckling. Trots detta slutade det med att ingen av städerna blev utvald som OS-stad.

Idag ser sig Berlin, enligt idrottsförvaltningen, som en idrottsmetropol av världsklass, delvis beroende av att de har haft många arrangemang på global nivå. Idrottsförvaltningen tror att de nu behöver omdefiniera sitt uppdrag. Berlin är en växande stad och det är en utmaning i sig. Berlin har inalles 132 bundesligalag och 2 300 idrottsklubbar som verkar inom breddsport, trendsport och "hälsosport".

Områden som Berlins idrottsförvaltning för närvarande arbetar med:

- sportinfrastruktur.
- sport i oorganiserad form för yngre barn
- sport i city
- inkludering av funktionsnedsatta
- inkludering av personer från andra länder

Sport för alla! Man pratar allt mindre om elitsport idag.

I idrottsstrategin finns två slogans:

- Berlinare sportar
- Berlinare upplever sport

Särskilda strategier är framtagna för barn- och ungdomar "Berlin har talang" - är ett arbete som riktar sig till barn och ungdomar och är ett samarbete mellan det offentliga och idrottsklubbar. Arbetet utgår ifrån två nivåer;

- talangfulla
- att nå de som inte har någon ingång till sport

Alla barn som går i 3:e klass i Tyskland genomgår ett motoriskt test som pågår i 3-4 timmar. Utifrån testresultatet ges rekommendationer till varje barn.

Berlins Olympiastadion som invigdes till OS 1936

Mycket talangfulla:

Barnet får välja vilken sport den vill satsa på. Det finns speciella skolor och målet är att bli olympier.

Inte tillgång till sport:

I kategorin finns barn som är så överviktiga att de inte kan röra sig obehindrat. Det viktigaste för de barn som ingår i kategorin är att förmedla att både sport och att röra på sig är roligt. Målet är inte att barnen ska tävla utan hitta rörelseglädje.

Ovan beskrivna projekt är något som man vill ska nå alla städer i Tyskland och att det ska fortsätta utvecklas. Viktigt att nämna att arbetet i Berlin nu inte längre är bedrivet i projektform utan är nu permanent finansierat i stadens budget med 600 000 euro/år.

Alba makes school

Kan jämföras med svenska idrottslyftet. Professionella lag går till lågstadiet och visar sin idrott. Tanken är att det inte ska vara småföreningar som ingår i arbetet eftersom idén är att idrottarna också ska bli igenkända och därmed bli förebilder. Det har också blivit på det viset eftersom barnen tycker att det är häftigt med proffsen som då blir ett varumärke för just den idrotten. Barnen kommer närmare den aktiva idrotten.

Vilken roll spelar idrotten i stadsutvecklingen? En stor roll förstås, enligt idrottsförvaltningen. Till exempel utifrån att:

- staden växer snabbare än prognosen
- de äldre blir fler
- 23% är barn och unga
- många nyanlända

Infrastrukturen måste växa i samma takt som staden. Frågeställningarna är desamma som i Sverige. Det finns en stor oro över att inte måkta med att behålla dagens nivå utifrån ett idrottsperspektiv. Det är svårt att hitta ytor att bygga anläggningar på. Detta kräver påhittighet, till exempel har man byggt en fotbollsarena på ett köpcentrums tak.

En frågeställning är hur man bygger en hälsostad ur ett folkhälsoperspektiv. Folkhälsa nås förstås med hjälp av fysisk aktivitet.

Siffror (10 år gamla) över mest populära idrotter:

1. Cykling
2. Simning
3. Löpträning
4. Fitness
5. Fotboll

Detta utövas bland annat i/på

- naturen, 28%
- vägar, 19%
- hemma, 11 %
- speciella arenor, 5%
- idrottsplatser, 5%
- simhallar, 9%

Ställningstaganden utifrån folkhälsoperspektivet:

- mer pengar till offentliga ytor
- hälsa är den dominerande faktorn för att utöva sport
- samarbete krävs med vården
- "ministrarna" från respektive stadsdel träffas för att utveckla arbetet med idrott och hälsa och hitta ytterligare sätt för att kombinera dem

Berlins parlament har valt att finansiera ett *Action healthprogram*. Till exempel inkluderar programmet äldre personer som aktiveras genom promenader i parken.

Precis som i Sverige slutar barn ofta att idrotta i tonåren och blir därmed inaktiva. Annat tar över intresset. Dessutom är det svårt för de ungdomar som väljer att satsa på elitnivå att både hinna med skolan och träningen. Detta för med sig att idrottsskolor tappas elever. Inte heller i Berlin vill barnen binda sig vid speciella träningstider. Föreningslivets deltagande minskar på samma sätt som i Sverige.

Maria Lindeberg

S-Bahn, det gigantiska pendeltågsnätet

11:00 Besök på Kulturförvaltningen

Träff med Herr Dr. Schmidt Werthern på Berlins kulturförvaltning.

Kl. 11:00 anlände vi till Brunnenstrasse nära Rosenthaler Platz som ligger i det som är lite av Berlins *gamla stad*, det vill säga en stadsdel med äldre hus som klarade sig lite bättre under bombningarna i slutet av andra världskriget.

Vi förde ungefär en timmes samtal med Herr Schmidt och fick lära oss i grova drag vad av Berlins utbud som är stadens och vad som är statens. Det framstår som helt klart att Berlin satsar mycket på kultur, både som stad och som stat. Vi försöker i huvudet jämföra våra regioner, även om Berlin är mycket större än Stockholm, och vår samlade upplevelse är trots allt att det finns klart mer pengar till kultur i Berlin än i Stockholmsregionen.

Vi hade förberett frågor:

1. Finns det särskilda strategier för kultur och aktivitet för barn och unga så att fler blir aktiva?
2. Hur når man de som är svårare att nå?
3. Hur ser ni på kulturens roll i Berlins stadsutveckling. Konst, arkitektur, gestaltning.
4. Hur bygger man vidare på en stad med en ”röd tråd” från historia till nutid?

Men vi fick inte så tydliga svar på de frågorna. Vi fick mer av en övergripande beskrivning av förvaltningen och av de större institutionerna i Berlin.

Torbjörn Neiman

En ny och en lite äldre spårvagn i östra Berlin

Lunch och transport

Efter besöket på kulturförvaltningen var det dags för lunch på en asiatisk restaurang alldeles i närheten. Därefter tog vi spårvagn och tunnelbana söderut till Tempelhofområdet.

14:00 Tempelhof

Tempelhof är Berlins gamla cityflygplats som nu är en park och ett rekreativfält där de gamla start- och landningsbanorna finns kvar. Vi tog oss tid att promenera förbi den gigantiska flygplatsbyggnaden och ut på fältet för att titta på livet som försiggick där. Vi var mycket imponerade av platsen. Det är en gigantisk spontanaktivitetsplats. Själva byggnaderna är också oerhört imponerande. Flygfältet

utgör faktiskt den första etappen (den enda som blev färdigställd) av *Hauptweltstadt Germania*, Adolf Hitlers och Albert Speers planer på en världshuvudstad.

Tempelhof flygplatsbyggnaden

Tempelhof-fältet, flygplatsbyggnaden är nu till vänster i bild

14:45 Besök på Arkiv der Jugendkulturen

Därefter hade vi bokat tid på ungdomskulturarkivet som ger en överblick av ungdomskulturens ständiga förändring i Berlin och i övriga västvärlden. Stadsdelarna Bergmannkiez och Tempelhof där detta ligger är väldigt ”unga” stadsdelar med låg medelålder och många starka ungdomskulturuttryck. Det finns till exempel väldigt mycket ordnad, tillåten graffiti i området. De här områdena är ett par av de som just nu är de mest ”hippa”. De är populära att flytta till och de har ett starkt progressivt kultur- och nöjesliv. Hit har gentrifieringen ännu inte nått. Vi befinner oss nu ungefär 5-6 kilometer söder om Alexanderplatz och Mitte.

Vår värd Nicola Wolf hade för dagen otur med sin internetuppkoppling så det tog ett tag innan de kom igång med visningen av olika bildexempel på ungdomskultur.

Arkivet är en systematiskt uppbyggd samling av olika ungdomskulturuttryck från den västeuropeiska kulturhemisfären. Det som är samlat är mestadels bilder och skrifter alltifrån det sena 1940-talets allra första ungdomskulturuttryck till det som vi har runt omkring oss idag. Det bästa sättet att förstå samlingen är att titta på länken här intill. <http://www.jugendkulturen.de/english.html>

Exempel på graffiti i Berlin

16:00 Promenad till nästa mål

Därefter tog vi en promenad norrut genom Bergmannkiez och östra Kreuzberg fram till An Der Schillingbrücke som korsar Spree och fram till YAAM (se nedan). De här delarna av Berlin klarade sig också förhållandevis bra under slutbombningarna år 1945 och här finns massor med vackra hus, ett fantastiskt folkliv och massor med caféer och restauranger.

16:45 Studiebesök på YAAM (Young African Art Market).

Föreningen Der Kult bedriver sedan 1994 en öppen verksamhet och mötesplats främst för unga vuxna men även för familjer, vuxna besökare i syfte att stimulera Berlins mångkultur och integration genom aktiviteter inom sport, musik, konst samt sociala projekt. Se bild på nästa sida.

Studiebesöket guidades av Ortwin Rau en av initiativtagarna och föreningens verksamhetsledare/ordförande?

Verksamheten bedrivs på en särskild inhägnad plats och yta som ligger i anslutning till kajplatser och floden Spree och aktiviteterna sker såväl utomhus som inomhus i egna lokaler och anläggningar som föreningen drifvar tillsammans med medlemmarna och andra aktörer.

Medlemskap får ansökas om och beviljas av styrelsen i två steg beroende på hur individen kan och har bidragit till verksamhetens nytta. Dock ska det vara låga trösklar att få besöka verksamheten eller att få bli medlem.

De demokratiska värdena om delaktighet och inflytande från medlemmarna och besökare är mycket viktiga och centrala i hela organisationen, vilket ibland ger en tröghet i beslutsprocesserna men också stadga och förankring i utvecklingen av YAAM.

Kostnaden för verksamheten, markhyra, personal och övrig drift är en ständig uppgift att finansiera, vilket bland annat sker via olika bidrag, uthyrning av restaurangplatser, serveringsintäkter och intäkter för verkstäder, kurser, event med mera.

Markhyran i området riskerar att öka alltmer i takt med stadsutvecklingen runt omkring YAAM, men för antal år framåt (8 år?) är verksamheten säkrad och har hyreskontrakt. Samarbete med andra aktörer, företag etc. sker för att kunna få materiellt stöd och kunskaper i olika projekt som komplement för intäkter och rena pengar till driften.

Intrycket från verksamheten är att besökarna utgörs av unga vuxna män, främst med invandrarbakgrund, men även familjer med barn och vuxna äldre besökare syntes till. Stämningen på plats var avslappnad och hade generösa ytor mot flodbanken som attraherade många besökare, i synnerhet sommartid lär det vara fullt, med flera rekreativsmöjligheter samt eventyta med servering.

YAAM-idén är en chans för nyanlända unga vuxna att snabbt kunna få möjlighet till social integration men också chans att komma in i meningsfull sysselsättning och introduktion till arbete och utbildning. Vi vet dock inte om så är fallet?

Roger Markdalen

En modellbild av YAAM som stämmer ganska bra med verkligheten.

YAAM sett från bron An Der Schillingbrücke

9/4 lördag förmiddag – fritt valda besök bland några olika förberedda museer

Under lördag förmiddag fick gruppen välja och fördela sig på studiebesök efter eget val och besöka till exempel några av följande mycket sevärda museer:

Anne Frank Zentrum, *Rosenthaler Strasse 39*, www.annefrank.de

DDR-museum, *Karl-Liebknecht-Strasse 1*, vid Hackescher Markt, www.ddr-museum.de

Deutsches Historisches Museum (DHM), *Unter den Linden 3*, www.dhm.de

Gedenkstätte Berliner Mauer, *Bernauer Strasse 111*, historien om Berlin-muren,

www.berliner-mauer-dokumentationszentrum.de

Jewish Museum, som både är en arkitektonisk pärla och museet som berättar historien

om det judiska folket i Tyskland, *Lindenstrasse 9*, www.jmberlin.de

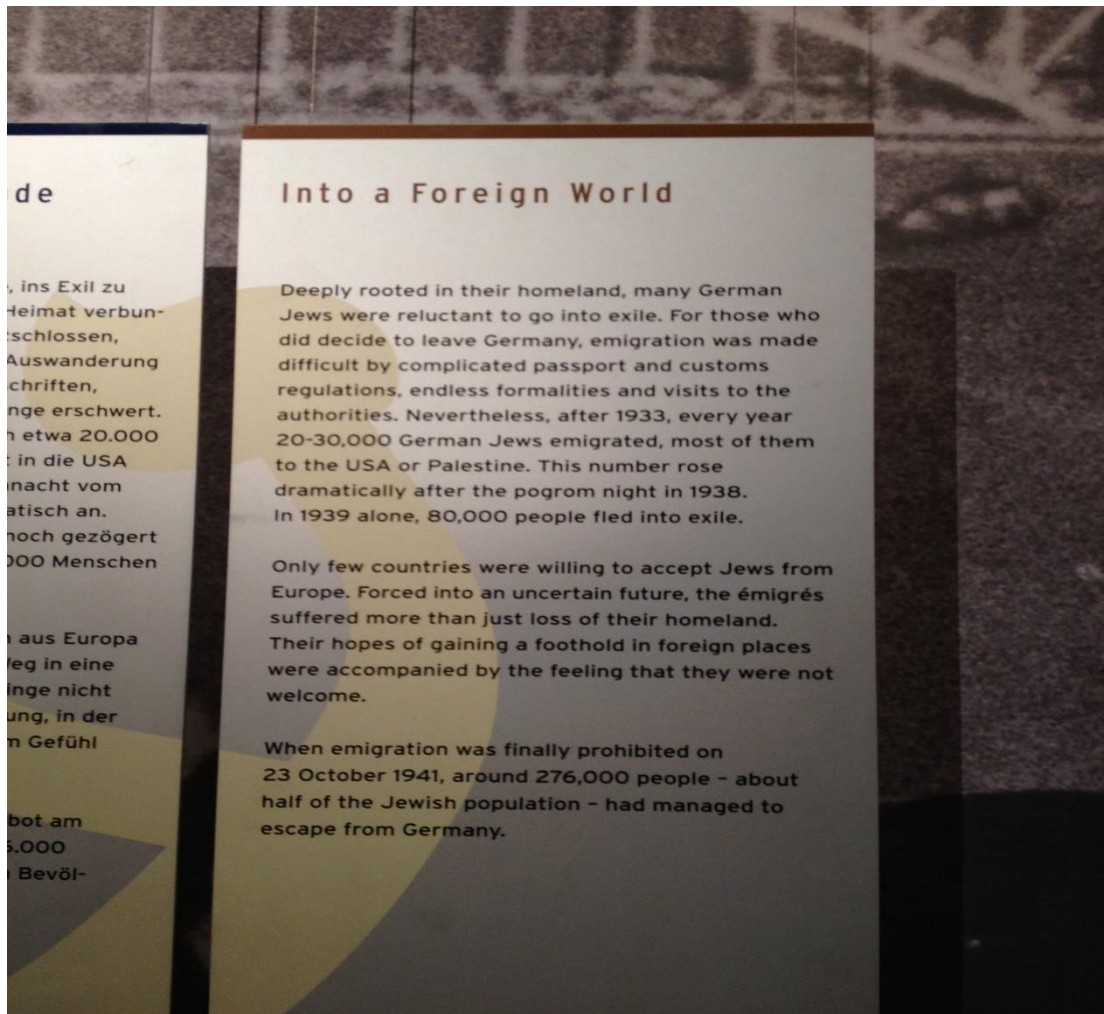
Topographie des Terrors, *Niederkirchnerstrasse 8*, www.topographie.de

Olympiastadion, *Olympischer Platz 3*, www.olympiastadion-berlin.de/en

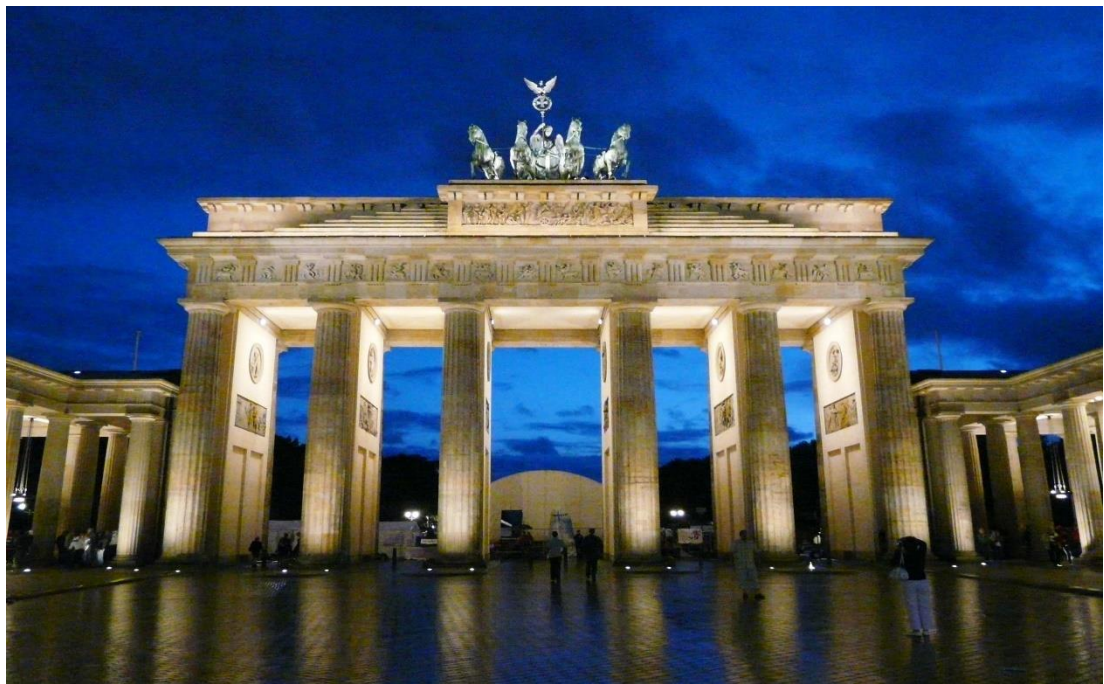
Själv var jag en del av gruppen som valde Olympiastadion, något som jag inte ångrade. Det är en mäktig sevärdhet som på samma gång är mycket vacker och mycket otäck.

Efter dessa besök var det fri tid för hela gruppen. Vi återsamlades ca 18:00 för färd med S-Bahn till Tegel flygplats och sedan hemfärd till Arlanda där vi landade strax före 22:00.

Torbjörn Neiman

En text från Judiska Museet

Brandenburger Tor i början av Unter den Linden